

DE PROGRESSIEVE INKOMSTENBELASTING.

Op het gevaar af van in herhalingen te vervallen, wensch ik nog een kort woord te zeggen over de progressieve inkomstenbelasting. Aanleiding daartoe geeft mij het debat, dat den 17^{den} October te Amsterdam in de kiezersvereeniging De Grondwet is gevoerd, bij welke gelegenheid op nieuw gebleken is, dat ten aanzien van de gronden, waarop het stelsel van progressie zich laat verdedigen, veel misverstand heerscht. Het heeft mij bijzonder getroffen, dat de wenschelijkheid van progressie bij de inkomstenbelasting door vele sprekers is voorgesteld als een «axioma», als iets dat «van zelf spreekt» en door het «gezond verstand» terstond wordt begrepen. Zonder twijfel is er een standpunt denkbaar, waarop dit alles onmiddellijk moet worden toegegeven. Wanneer men de belastingen wil aanwenden tot vermindering der ongelijkheid in de verdeeling van welvaart, is het niet onzeker, dat het progressieve stelsel dienstbaar kan zijn aan dit doel. Dat was echter niet het standpunt van hen, die de bewijsbaarheid van het noodzakelijke der progressie boven alle bedenking verheven achtten; zij plaatsten zich allen op dat der gelijkmatigheid van druk. Maar dat progressie noodig is tot verkrijging van gelijkmatigheid van druk spreekt volstrekt niet van zelf, is allermintst een axioma. En het gewoon gezond verstand kan hierover even weinig uitspraak doen als bijvoorbeeld over de vraag: hoeveel gewicht een staaf ijzer van deze of gene afmetingen kan

dragen; het is een zeer ingewikkeld wetenschappelijk probleem.

Waaraan is het te wijten, dat dit niet algemeen wordt ingezien? Ik meen het hieraan te moeten toeschrijven, dat men zich door een schijn-argument laat bedriegen. Gewoonlijk wordt aldus gesproken: wie / 30,000 inkomen heeft, wordt minder bezwaard door een belasting van 5 percent, dan wie / 400 inkomen heeft door een belasting van $2\frac{1}{2}$. Hij betaalt die 5 percent met «meer gemak»; zij «hindert» hem niet zoo zeer. Want de eigenaar van het groote inkomen voldoet de belasting uit zijn overvloed, uit hetgeen hij anders voor weelde besteedt, misschien oplegt; terwijl de eigenaar van het kleine inkomen zich ontbering moet opleggen om haar te betalen. De bedriegelijkheid van het argument ontstaat hieruit, dat het een onloochenbare stelling bevat; maar een stelling die niets ter zake doet. Moet dit de grond der progressie zijn, tot welk een voet van progressie komt men dan niet! Wie / 100,000 inkomen heeft zal stellig met meer gemak 75 percent daarvan kunnen opbrengen dan degeen die / 400 heeft $2\frac{1}{2}$ percent, want de 75 percent laten hem nog altijd in het genot van een som, waarvan hij fatsoenlijk kan leven. De stelling, waarop men zich beroept, is juist; doch wie haar aanvaardt als een grond van progressie, komt veel verder dan ooit in zijne bedoeling kan liggen. Hij eindigt, zoo hij consequent wil zijn, met nivelleering van alle inkomsten.

Men vergeete toch nooit, dat het tot het wezen van een groot inkomen behoort, belasting gemakkelijk te kunnen dragen. De rijke betaalt alles met meer gemak dan de arme: zijn brood, zijn kleeding, zijn woning; dus ook wat staat, provincie en gemeente van hem vorderen. Dit gemak in ongemak te willen omzetten, zelfs in minder gemak, staat gelijk met het groote inkomen in zijn wezen, in datgene waardoor het zich economisch van het kleine onderscheidt, te willen aantasten; een doel,

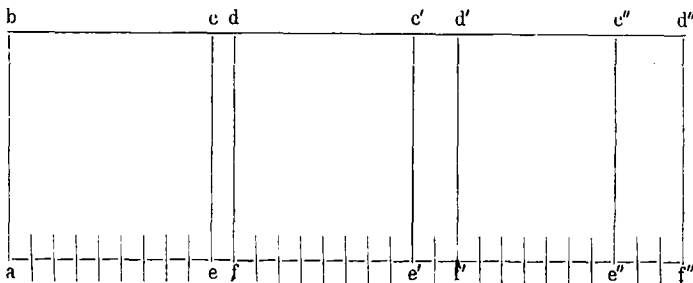
dat zich alleen laat bereiken door maatregelen, waardoor de voordeelen, die het bezit van een groot inkomen verschaft, geheel te loor gaan. Wil men nu die voordeelen werkelijk doen te loor gaan, zoo spreke men dit uit. Men onderschrijve de leer van Wagner, die de belastingen wil gebruiken als een correctief tegen de maatschappelijke ongelijkheden. Dat wil men echter niet: de verdeeling der inkomsten wil men onaangeroerd laten. Maar dan wachte men zich ook voor een rechtvaardiging der progressie, die tot gevolgtrekkingen leidt, krachtens welke de verdeeling der inkomsten zeer belangrijk zou worden gewijzigd.

De economen hebben veel schuld aan het misverstand, waartegen ik meen te moeten waarschuwen, doordien zij niet altijd scherp deden uitkomen, dat woorden als gelijkheid van offers, ongemak bij het dragen der belastingen, in subjectieven, niet in objectieven zin behooren te worden opgevat. Inderdaad bedoelde men het volgende. Een zekere som te moeten afstaan veroorzaakt ieder, afgezien van de bestemming dezer som, een zeker leedgevoel. Welnu, dat leedgevoel moet voor allen gelijk zijn. Wat ieder afstaat moet door ieder in dezelfde mate, met betrekking tot hetgeen hij overhoudt, gewaardeerd worden. Dit werd intusschen niet altijd duidelijk genoeg gezegd, en zoo ontstond een opvatting van het beginsel: gelijkheid van offers, waarbij deze woorden in hunne objectieve beteekenis werden gebruikt. En objectief gesproken is het stellig een geringer offer, van f 100,000 slechts f 25,000 over te houden, dan van f 400 f 390. Wie uit een inkomen van f 400 f 10 moet missen, zal iets minder eten of drinken, zijn vrouw en kinderen iets minder goed verzorgen. Hoeveel moet den rijke niet worden afgenomen, opdat ook hij iets minder ete of drinke, zijn gezin minder goed verzorge? In de verwarring van het subjectieve met het objectieve ligt de bron der fout, die de progressie als iets noodwendigs doet voorkomen.

Trachten wij het beginsel der gelijkmatigheid van druk zoo eenvoudig mogelijk te formuleeren. Het bestaat in gelijke evenredigheid bij allen tusschen offer en genot. Uw inkomen geeft u een genot van a , de belasting doet u een genot van b derven: de evenredigheid tusschen die twee grootheden is $a : b$. Diezelfde evenredigheid moet thans worden in acht genomen tegenover allen. Steeds moet hetzelfde quotient worden verkregen, wanneer het getal, uitdrukkende het genot dat de belasting doet missen, gedeeld wordt op het getal, uitdrukkende het genot dat het inkomen verschaft. Dit, en dit alleen, is gelijkmatigheid van druk. En de proportioneele inkomstenbelasting zou buiten eenigen twijfel het middel zijn om die gelijkmatigheid te verkrijgen, zoo drie of vier dingen anders waren dan zij werkelijk zijn.

Van die drie of vier dingen heeft slechts een met het vraagstuk der progressie iets te maken: de voornaamste gebreken van de proportioneele inkomstenbelasting kleven ook de progressieve aan. Ik laat ze daarom alle onaangeroerd, op een enkel punt na, dat hier alleen voor ons beteekenis heeft. Een der redenen, waarom het niet a priori vaststaat, dat de proportioneele inkomstenbelasting gelijkmatigheid van druk geeft, is, dat de mensch niet aan alle deelen van zijn inkomen in gelijke mate is gehecht; korter uitgedrukt, is de ongelijke waardeering der inkomensdeelen.

Eene teekening moge dit ophelderen.

De laagste lijn in deze figuur drukt drie inkomens uit, het eene van f 10,000 ($a.f$), het tweede van f 20,000 ($a.f''$), het derde van f 30,000 ($a.f'''$). Tot vereenvoudiging der voorstelling (daar elk der lijnen $a.f$, $f.f''$ en $f'.f'''$ in 10 stukjes is afgedeeld) nemen wij aan, dat een proportioneele belasting van 10 pCt. wordt geheven. Het kleinste inkomen betaalt dus $e.f$, het daarop volgende tweemaal zoo veel: $e'.f''$; het grootste driemaal zoo veel als $e.f$, namelijk $e''.f'''$.

Men ziet nu met een oogopslag, dat hier gelijkheid van verhouding tusschen offer en genot is verkregen, want de vierhoeken, die zich boven de lijnen $a.f$ enz. verheffen, drukken het subjectief genot uit, dat het inkomen verschaft, en blijkens de samenstelling der figuur is aangenomen, dat elk inkomensdeel evenveel genot geeft, naar de voorstelling van hem, die het bezit. Het inkomen $a.f$ geeft een genot van $a.b.d.f$ en moet daarvan één tiende ($e.c.d.f$) missen; het inkomen $a.f'$ geeft een genot van $a.b.d'.f'$ en moet daarvan insgelijks één tiende ($e'.c'.d'.f'$) missen; het inkomen $a.f''$ geeft een genot van $a.b.d''.f''$ en staat evenzeer één tiende daarvan af ($e''.c''.d''.f''$).

Maar nu wijzige men de figuur. Men onderstelle, dat de lijn $b.d''$ geen rechte lijn is, evenwijdig loopende met de lijn, die het inkomen aanduidt, maar een kromme lijn, die eerst snel, dan al langzamer afdaalt, en de lijn van het inkomen — hoever die zich ook uitstrekt — steeds nadert, maar nooit bereikt. De punten c, d, c', d', c'' en d krijgen dan een lagere ligging, en elk der vlakken, die het genot, gelijk elk der vlakken die het offer aanduiden, wordt kleiner. Zal het nu nog vaststaan, als zooeven, dat er evenredigheid van druk is, dat namelijk $e.c.d.f : a.b.d.f = e'.c'.d'.f' : a.b.d'.f' = e''.c''.d''.f'' : a.b.d''.f''$?

Zeer stellig niet, en dat is het juist wat ik wilde aantonen. Hadden alle inkomensdeelen gelijke waarde; dat wil zeggen: was ieder, die f 10,000 of f 30,000 inkomen bezit, aan de laatste f 1000 evenveel gehecht als aan de eerste, dan zou de proportioneele inkomstenbelasting nog wel niet

de volmaaktheid zijn, maar tot verkrijging van gelijkmatigheid van druk zou men haar zonder den minsten twijfel moeten verkiezen boven de progressieve. Want wat doet de progressieve inkomstenbelasting? Zij maakt het vlak $e' c' d' f'$ iets grooter, en het vlak $e'' c'' d'' f''$ naar evenredigheid nòg grooter, zoodat zij de gelijkmatigheid, indien deze bestaat, verbreekt. Eerst dan, als men bewijzen kan, dat onze figuur de werkelijkheid onnauwkeurig teruggeeft en de lijn $b d''$, wel verre van parallel te loopen met de lijn van het inkomen, haar nadert, ontstaat er reden om aan de voortreffelijkheid der proportioneele belasting te twijfelen. En dat bewijs kan geleverd worden. De eerste inkomensdeelen zijn volstrekt onmisbaar, de tweede iets minder, de derde geven comfort, de vierde weelde, de vijfde worden opgelegd uit noodzakelijke voorzorg, de zesde, omdat men niet weet wat er anders mede aan te vangen. En moge al die trapsgewijze of geleidelijke afdeling bij dezen anders zijn, dan bij genen, mogen er ook omstandigheden kunnen plaats grijpen in iemands leven, waardoor zij een wijziging ondergaat, zij bestaat nochtans bij allen. Hoe meer men u afneemt, des te pijnlijker wordt het gemis van hetgeen u ontvalt, al is ook de hoeveelheid, die u ontnomen wordt, in ieder geval even groot. Dit geldt van den gierigaard, zoowel als van den mededeelzame.

Maar thans een tweede vraag. Nu de waardeering der inkomensdeelen ongelijk is, zoo hebben wij gezien, staat het niet vast, dat proportioneele belasting gelijkmatigheid van druk teweegbrengt. Staat echter het tegenovergestelde vast? Is het van zelf sprekend dat de formules: $ecdf : abd'f' = e'c'd'f' : ab'd'f' = e''c''d''f'' : ab'd''f''$ onjuist moeten zijn? Zij, die de noodzakelijkheid der progressie een axioma noemen, mogen geen oogenblik verlegen staan met die vraag. Zij moeten ons in een paar woorden kunnen aantoonen, dat onder alle omstandigheden en hoedanig de loop der kromme lijn $b d''$ (der zoogenaamde

nuttigheidscurve) mag wezen, het vlak $e'c'd'f'$ een vergrooting moet ondergaan, en het vlak $e''c''d''f''$ een nog sterker vergrooting, om tot het vlak $abd'f'$, of tot het vlak $abd''f''$ in dezelfde evenredigheid te staan, als waarin $ecd.f$ staat tot $abd.f$. Kunnen zij daarin slagen? Er zal wel niemand zijn, die het beweert. Zoodra men het vraagstuk der progressie zuiver stelt, blijkt het terstond, dat veel mathematische kennis vereischt wordt om het op te lossen.

In *de Gids* van Februari 11. heb ik, daar die kennis mij ontbreekt, een rekenkunstige oplossing beproefd, en zij voerde mij tot een uitkomst, die gunstig luidde voor een matige degressief-progressieve belasting. De heer Gerritsen zegt in de toelichting van zijn voorstel aan den Amsterdamschen gemeenteraad, dat het door mij voorgedragen plan louter willekeur is en op geen enkele theorie steunt; doch als hij mijn Gidsartikel herleest, zal hij bespeuren, dat deze kritiek volkomen ongegrond is; ik meen zelfs te hebben aangetoond, dat de degressieve progressie de eenige is, die zich theoretisch laat rechtvaardigen. Willekeurig, ja, zijn de cijfers; maar het stelsel, waaraan die cijfers uitdrukking geven, rust op deze waarheid, dat de waardeering der inkomensdeelen al trager en trager vermindert; met andere woorden, dat de «nuttigheidscurve» naar gelang zij de lijn van het inkomen nadert, al meer en meer op een rechte, een evenwijdige lijn gaat gelijken. Doch laat ons daarover niet twisten, want er is een belangrijker vraag, die hier alles beheerscht, te weten, of een rekenkunstige oplossing van het zoo even gestelde probleem wel mogelijk is. Ik twijfel zeer daaraan, zoodat ik hier slechts kan herhalen, wat ik in Februari heb geschreven: «ik hoop zeer, dat een onzer mathematici het probleem eens ter hand zal nemen; het zou mogelijk zijn, dat de slotsom van zijn onderzoek grooten invloed had op onze beschouwingen.»

Hoe haastig sommigen toch lezen! Van meer dan eene zijde

heeft men mij wiskunstige formules toegezonden, waaruit bleek, dat een eeuwigdurende progressie, die echter nooit het geheele inkomen verslindt, bestaanbaar is. Men meende daarmede werkelijk te geven wat gevraagd was! Het probleem reikt veel dieper. Het betreft niet de uitvoerbaarheid der progressie; die is dikwijls genoeg bewezen; maar hare noodzakelijkheid tot verkrijging dier vaste evenredigheid tusschen offer en genot, waarin het wezen der gelijkmatigheid in zake van belastingen gelegen is. Moge het mij gelukt zijn ditmaal beter te hebben aangetoond, dat dit en dit alleen het punt is, waarover mathematisch licht moet opgaan.

Zoolang dat licht ons onthouden blijft, kan men niet met vertrouwen de progressie aanbevelen. De proportie echter evenmin; men moge zeggen wat men wil, in de keus van het eene stelsel ligt evenveel willekeur als in die van het andere. Moest ik voor een bepaald land of een gemeente een beslissing nemen, ik zou mij daarom laten leiden door overwegingen, vreemd aan het beginsel der gelijkmatigheid van druk. Ik zou te rade gaan met plaatselijke omstandigheden, bijvoorbeeld. Wanneer een erkend grondbeginsel ons geen richtsnoer geeft voor onze handelingen, moeten wij licht zoeken bij beginselen van den tweeden rang. Geen andere uitweg is mogelijk.

Middelerwijl blijft het nog altijd de vraag, of bij gemeente-belastingen het beginsel van belasting naar draagkracht en niet naar belang in die matè een erkend grondbeginsel mag heeten, als waarin het dit is bij de rijksbelastingen. Doch hierover te spreken zou ons brengen op een ander terrein dan dat, waartoe ik mij ditmaal wensch te bepalen.

23 October 1888.

N. G. PIERSON.